

Vytautas AMBRAZAS

*Lietuvių kalbos institutas***BALTŲ KALBŲ ŽODŽIŲ TVARKOS RAIDA TIPOLOGIJOS POŽIŪRIU**

Kalbų sintaksinė tipologija, kaip ir apskritai šiuolaikinė gramatikos teorija, daug dėmesio skiria priklausymo santykių modeliavimui. Pasaulio kalbų klasifikacijai taikomi priklausomojo (D) ir pagrindinio (H) konstrukcijų narių santykiai, kuriais remiasi ir sakinio sandaros restriktvinė \bar{X} schema. Pagal priklausymo reliacinius rodiklius skiriamos kalbos, žyminčios įvairių konstrukcijų pagrindinį narį (*Head marking languages*) nuo kalbų, žyminčių priklausomąjį narį (*Dependent marking languages*). Pastebėta, kad su priklausymo raiška yra susiję sakinio sandaros tipai ir jo komponentų tvarka: priklausomojo nario žymėjimas būdingas akuzatyvinio tipo kalboms ir yra palankus žodžių tvarkos modeliams su galine pagrindinio nario pozicija (Nichols 1986; 1992, 99 t.; 105 tt.). Tie ryšiai tarp pagrindinio ar priklausomojo nario žymėjimo ir jų linijinio išsidėstymo įvairiose sintaksinėse konstrukcijose yra istoriškai reikšmingi ir padeda suprasti žodžių tvarkos modelių raidą.

Jau septintame praeito amžiaus dešimtmetyje Greenbergas (1966, 73–114) nustatė vyraujančią koreliaciją tarp įvairių sakinio sandaros elementų tvarkos daugelyje skirtingoms šeimoms priklausančių kalbų. Ilgą laiką buvo manoma (kai kas tebemanoma iki šiol), kad tą koreliaciją lemia pagrindinių sakinio dalių – tarinio (V), veiksnio (S) ir papildinio (O) pozicija. Papildinio vietos veiksmažodinio tarinio atžvilgiu kitimu W. Lehmannas (1974; 1978; 1996 ir kt.) aiškino ne tik kitų komponentų tvarkos pokyčius, bet ir visus svarbiausius indoeuropiečių kalbų istorinės gramatikos procesus. Vėlesni tipologijos ir kalbų istorijos tyrimai privertė suabejoti tokiu lemiamu pagrindinių sakinio dalių tvarkos vaidmeniu, tačiau patvirtino polinkį pagrindinį ir priklausomąjį narį išdėstyti ta pačia tvarka įvairiose sintaksinėse konstrukcijose. Tą polinkį Hawkinsas (1979; 1982; 1983) apibrėžė kaip kategorijų tarpusavio harmonijos principą (Cross-category Harmony), reguliuojantį ir jų istorinius kitimus. Kuo daugiau kalboje skirtingų konstrukcijų, kuriose priklausomasis ir pagrindinis narys turi tą pačią poziciją vienas kito atžvilgiu, tuo didesnė tikimybė, kad atitinkama narių tvarka įsitvirtins ir likusiuose modeliuose. Harmoningų modelių pluoštus kalbos linkusios išlaikyti ilgą laiką, o neharmoningi modeliai yra nepatvarūs ir linkę kisti (Hawkins 1983, 256 t.).

Naują postūmį žodžių tvarkos diachroniniams tyrimams pastaruoju dešimtmečiu davė arealinio kalbų įvairumo tipologija. Šios krypties atstovai atkreipė dėmesį į ryšius

tarp kalbų arealinio išplitimo tolimoje praeityje, jų tarpusavio giminystės, sintaksinės sandaros ir žodžių tvarkos (Nichols 1992; Nettle 1999; Renfrew e.a. eds. 2000; Aikhenwald, Dixon eds. 2001). Remdamasis net 2800 kalbų duomenimis Yamamoto (1999) nustatė, kad kalbos, kuriose pagrindinis ir priklausomasis dėmuo turi tą pačią (antepozicinę ar postpozicinę) vietą įvairiose konstrukcijose, nuo senovės yra išplitusios dideliuose ir vientisuose arealuose, o mažiau nuoseklios kalbos, nors skaičiumi ir gausesnės, yra išsidėsčiusios tarpinėse arba periferinėse zonose ir gali būti laikomos pereinamosiomis tiek geografiniu, tiek ir istoriniu atžvilgiu. Indoeuropiečių kalbos kaip tik ir sudaro tokį pereinamąjį arealą, kuriame pastebimas kitados vyravusios priklausomojo nario pradinės pozicijos kitimas, jo nukėlimas tam tikrais atvejais po pagrindinio nario.

Minėtų tipologinių tyrimų perspektyvoje pravartu pažvelgti į baltų kalbų žodžių tvarkos diachroninius procesus.

Baltų kalboms būdinga variacinė žodžių tvarka leidžia išskirti vyraujančius ir inversinius (žymėtus) sintaksės vienetų linijinio išdėstymo modelius. Lietuvių ir latvių kalbose nuo seno vyrauja žodžių tvarkos tipas su priklausomojo nario antepozicija (DH). Dabar jam ryškiausiai atstovauja šie poziciniai modeliai:

GenN	lie. <i>tėvo sūnus</i> ;	la. <i>tēva dēls</i>
AdjN	lie. <i>aštrus kirvis</i> ;	la. <i>ass cirvis</i>
DemN	lie. <i>tas / toks obuolys</i> ;	la. <i>tas / tāds ābols</i>
NumN	lie. <i>penki vaikai</i> ;	la. <i>pieci bērni</i>
AdvV	lie. <i>gražiai dainuoja</i> ;	la. <i>skaisti dzied</i>
AdvAdj	lie. <i>labai geras</i> ;	la. <i>ļoti labs</i>
AdvAdv	lie. <i>labai gerai</i> ;	la. <i>ļoti labi</i>

DH tvarka nuosekliausiai išlaikyta vardažodinėse frazėse¹. Lietuvių kalbos istorinės tradicijos laikotarpiu ji čia netgi sustiprėjo. Iš Vasiliauskienės tyrimų (1995; 1997 ir kt.) matyti, kad bendrinėje kalboje buvo ypač apibendrinta pažyminio kilmininko antepozicija daiktavardžių atžvilgiu. Būdo prieveiksmio vieta prieš veiksmažodį, būdvardį ar kitą prieveiksmį vyrauja tiek lietuvių, tiek latvių kalboje; priešinga tvarka abiejose kalbose yra ryškiai inversinė.

Pagrindinių sakinio dalių (V, S, O) tvarka lietuvių ir latvių kalbose nėra griežtai apibrėžta. Veiksny, kuris tarinio atžvilgiu yra priklausomasis narys, lietuvių ir latvių

¹ Dryeris (1988; 1992) yra iškėlęs abejonių dėl būdvardžių ir rodomųjų įvardžių vietos ryšio su kitų komponentų tvarka.. Tos abejonės remiasi daugiausia Amerikos ir Australijos kalbų statistiniais duomenimis. Eurazijos kalboms visų vardažodinių frazių koreliacija su kitomis konstrukcijomis galioja ir gali būti laikoma jų tipologine bendrybe (plg. Dryer 1981, 196).

kalbose dažniausiai eina prieš tarinį. Trinariai sakinių modeliai su veiksmažodinio tarinio antepozicija (SVO, SOV ir OSV) abiejose kalbose sudaro per 90% turimų pavyzdžių iš tarmių ir tautosakos, dvinaris modelis SV kiek mažiau (lietuvių kalboje apie 73%)². Papildinio vieta labiau įvairuoja. Lietuvių ir latvių bendrinėse kalbose papildinys dabar dažniau pasakomas po veiksmažodinio tarinio, taigi vyrauja (S)VO modelis. Tačiau pagrečiui vartojamos ir (S)OV tipo konstrukcijos. Abiejų modelių pasiskirstymas priklauso ne tik nuo pragmatinės (aktualiosios) sakinio skaidos, bet ir nuo konstrukcijos narių leksinių bei gramatinių ypatybių. Pavyzdžiui, papildiniu einantis įvardis dažniau pasakomas prieš veiksmažodį (lie. *Visas miestas mane gerbė; Aš to nesakiau*; la. *Viņš tevi aizmirsa; Tas to darījis*). Lietuvių kalbos tarmėse (S)OV tvarka kai kur netgi vyrauja; tai ypač ryšku sustabarėjusiuose pasakymuose, frazeologizmuose bei priežodžiuose, kurie paprastai išlaiko senesnę būklę (*Kepurė akis bado Jnš; Žiūrėk, iš ko duoną valgai Vl*, plg. la. *Sveši dūmi acis grauž; Lēnas cūkas dziļas saknes rok* ir pan.). Tradicinėje lietuvių tautosakoje, ypač XIX a. Mažonoje Lietuvoje Schleicherio užrašytose pasakose, papildinys eina prieš veiksmažodinį tarinį iki 75% visų pavyzdžių. Turimuose pavyzdžiuose iš latvių kalbos tarmių ir tautosakos tekstų abiejų tipų modeliai pasiskirstę maždaug po lygiai. XVI–XVII a. lietuvių kalbos raštuose, ypač jų originaliose dalyse (pvz., Bretkūno Postilėje, Vaišnorio „Žemčiūgos“ įvaduose) papildinys dažniau eina prieš tarinį, o verstiniuose tekstuose gausu pavyzdžių, kuriuose (S)OV žodžių tvarka skiriasi nuo autorių naudotų šaltinių.

Apskritai lietuvių kalbos tarmių, tautosakos ir senųjų raštų duomenys leidžia manyti, kad iki XIX a. gyvojoje kalboje vyravo papildinio vieta prieš veiksmažodinį tarinį³, taigi DH tipo modeliai. Kad tokia sakinio dalių tvarka yra senoviška, patvirtina ir veiksmažodinio dėmens postpozicija sudurtiniuose daiktavardžiuose, ypač senesnio tipo dariniuose su neišvestiniais kamienais, pvz.: lie. *varkalys, juokdarys, mēdgraužis, bīt kopis, duonėdys*; la. *sudrabkalis, labdaris, biškopis*. Jie turi ryškių atitikmenų giminiškose kalbose, plg. s. rus. *medvědъ*, s. ind. *madhvad*, lot. *fructifer* ir pan. Taigi sakinio pagrindinių dalių tvarkoje matyti perėjimas iš ankstesnio DH į HD tipo modelį.

Pereinamojo tipo žodžių tvarką matome ir skirtumo lyginamuosiuose posakiuose, kurių pagrindiniu nariu eina aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžiai. Naujesnėse konstrukcijose, daromose su jungtukais lie. *kaip, negu, nei*, la. *kā, nekā*, lyginimo

² Lietuvių kalbos žodžių tvarkos modelių procentai apskaičiuoti pagal duomenis (4600 pavyzdžių) iš įvairių tarmių tekstų leidinyje „Lietuvių kalbos tarmės“ (Vilnius, 1970), latvių kalbos – pagal duomenis iš tekstų E n d z e l y n o chrestomatijoje „Lettisches Lesebuch“ (DI III 1, 197–214).

³ Tokią žodžių tvarką yra nurodę ir to meto tarmių duomenimis rėmęsi autoriai, plg. K u r s c h a t 1876, 441; S c h w e n t n e r 1922, 20 tt.

standartą žymintis priklausomasis narys paprastai eina po aukštesniojo laipsnio būdvardžio: lie. *kietesnis kaip / nei plienas*, la. *saldāks nekā medus*. Senesnėse konstrukcijose su linksniais, dabar valdomais prielinksnių lie. *už, ažu, per*, la. *uz, par, aiz*, standarto vieta įvairuoja, o tarmėse ir tautosakoje, ypač sustabarėjusiuose posakiuose, išlaikyta jo ankstesnė vieta prieš būdvardį: *už arklį didesnis; už genį margesnis*; la. *aiz visām māsām skaistākā* ir pan.; taip ir lietuvių kalbos senuosiuose raštuose: *asch usz ghi stipresnis ir macnesnis turiau buti* BrP I 301₃₋₄. Seniausias sandaros ir kartu žodžių tvarkos modelis išliko lyginamuosiuose posakiuose, kuriuose lyginimo standartas reiškiamas kilmininku lie. *visu*, la. *visu* be prielinksnio: lie. *visų geresnis / geriausias*, la. *visu labākais / vislabāks*; čia standarto, t.y. priklausomojo nario, postpozicija visai neįmanoma. Paveldėtą tokių konstrukcijų pobūdį patvirtina atitikmenys giminiškų kalbų senaisiais raidos laikais, pvz.: lo. *melle dulcior*, s. skand. *snjó hvitari*, slavų kalbose išlikę iki šiol, plg. r. *snega belej*.

Pagrindinio nario antepozicija, t. y. žodžių tvarkos tipas HD, baltų kalbose labiausiai įsitvirtino prielinksnių konstrukcijose. Skirtingai nuo anksčiau minėtų atvejų, prielinksnių vieta dabar yra griežtai apibrėžta ir tik vienas kitas prielinksnis gali būti vartojamas ir postpoziciškai – kaip polinksnis, pvz.: lie. *dėl(ei), link(ui), pagal*; la. *pēc, līdzī, dēļ*. Postpozicinės vartosenos senovinis pobūdis aiškiai matyti iš leksikalizuotų junginių lie. *kodėl, todėl, kodrin, todrin*; la. *kādēļ, tādēļ, kāpēc, tāpēc* ir pan. Dar tolimesnę praeitį, kai tos pačios leksemos galėjo eiti ir prielinksniais, ir polinksniais, rodo postpoziciniai vietininkai su priaugusiomis postpozicijomis *pi, *na, *en*, kurios etimologiškai susijusios su prielinksniais: *-pi < *-pie* genetiškai tapati su prielinksniais lie. *prie*, la. *pie < *prie*, pr. *prēi*; iliatyvo formose išskiriama *-na* artima prielinksniams lie. *nuo*, pr. *no*; inesyvo postpozicija **-en* irgi yra bendros kilmės su prielinksniu lie. *į*, pr. *en*, la. *ie- < *en*.

Postpozicinių vietininkų pamatą padėjusių konstrukcijų raidoje galima įžiūrėti tris svarbiausius etapus:

- (1) polinksnių vartojimas pagrečiui su prielinksniais linksnių erdvinėms reikšmėms tikslinti ir ryškinti;
- (2) postpozicinių vietininkų susidarymas dėl polinksnių priaugimo prie linksnių formų;
- (3) daugumos postpozicinių vietininkų keitimas prielinksnių konstrukcijomis.

Lietuvių kalbos *ā* kamieno vienaskaitos inesyve (*rañkoje < *rankāi-en*) ir iliatyve (*rañkon < *rankān-na*) išlikę prabaltiškai ilgieji dvigarsiai *āi* ir *ān* galėjo nesutrumpėti tik būdami apsaugoti priaugusių postpozicijų (plg. Z i n k e v i č i u s 1980, 255 t.; 1982, 21; 1984, 192, 310 t.); tai rodo, jog pirmasis etapas siekė prabaltų ar dar senesnius laikus. Polinksnių jungimasis prie linksnių formų truko, matyt, ilgą laiką įvairiais rytų

baltų raidos periodais; palankias sąlygas tam, matyt, sudarė kontaktai su vakarų finų kalbomis. Trečiasis etapas lietuvių kalboje tebetrunka iki šiol. Taigi į postpozicinių vietininkų istoriją galima žiūrėti kaip į pereinamąją grandį sintaksiniame procese, kuriame polinksnių konstrukcijos buvo pakeistos prielinksnių konstrukcijomis.

Ta aplinkybė, kad daugumas baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų prielinksnių bei polinksnių etimologiškai sutampa su veiksmažodžių priešdėliais, turinčiais ryškių buvusios savarankiškos vartosenos pėdsakų, padėjo rekonstruoti seniausiems indoeuropiečių kalbų istorijos laikams savitą žodžių grupę – vad. preverbų. Jie buvo vartojami kaip atskiri žodžiai, tikslinę bei modifikavę veiksmažodžių ir vardažodžių reikšmes (plg. Kuryłowicz 1964, 171; Friedrich 1987, 136; Hewson 1997, 124–127). Atlikdami tas funkcijas jie, panašiai kaiprieveiksmiai, ėjo žodžių junginių priklausomaisiais nariais. Tais atvejais, kai preverbai buvo vartojami prieš vardažodžių linksnius, konstrukcijos narių tvarka buvo DH, taigi atitiko kitų, ypač atributinių, frazių modelius. Su veiksmažodžiais siejami antepoziciniai preverbai ilgainiui virto priešdėliais, o su daiktavardžiais – prielinksniais ir ėmė valdyti jų linksnius, tuo būdu tapdami pagrindiniai konstrukcijų nariai. Taip reanalizuotos adnominalinių preverbų konstrukcijos gavo HD pavidalą.

Kokiu būdu kitados vyko tas procesas, padeda suprasti kai kuriųrieveiksmių virtimas vad. naujybiniais prielinksniais. Dabartinėse lietuvių ir latvių kalbose tai yra gyvas reiškinys. Tokie žodžiai kaip lie. *aplink*, *arti*, *paskui*, *priešais*, *skersai*, *šalia*, la. *apkārt*, *cauri*, *pakaļ*, *pāri*, *pretī*, vartojami kaip aplinkybes reiškiantysrieveiksmiai, gali būti susieti su daiktavardžių ar įvardžių linksniais ir pereiti į prielinksnių klasę. Eidamirieveiksmiais jie esti junginių priklausomieji nariai, pvz.: *sodinom aplinkui eglaites*, *skersai keliu perbėgo lapė*. Gavę prielinksnių funkciją jie ima valdyti linksnius kaip pagrindiniai konstrukcijų nariai, plg.: *vaikai susėdo aplinkui eglaites*; *kad tu skersai medžiais nueitum!* Panašų skirtumą latvių kalboje yra minėjęs E n d z e l y n a s (1905, 29 t.): *apkārt tēk ezariņu – es aptēku apkārt kapu*. Tuo būdu pakinta ir žodžių tvarkos tipas: DH → HD. Tai tipiškas reanalizės atvejis, naujomis sąlygomis lyg ir tęsiantis tolimoje senovėje vykusį prielinksnių klasės išsiskyrimą, kai junginių su preverbais reanalizė pakeitė priklausomojo ir pagrindinio nario santykį.

Prielinksnių kilmė iš reanalizuotų konstrukcijų su antepoziciniais preverbais leidžia istoriškai paaiškinti baltų kalboms seniai priskiriamą išimtį iš Greenbergo (1966) postuluotos ir vėliau Hawkinso (1980, 201 tt.) patvirtintos implikacijos, siejančios prielinksnius su pažyminio genityvo ir būdvardžio postpozicija, t. y. Praep ⊃ (NAdj ⊃ NGen). Preverbai tais laikais, kai modifikavo daiktavardžių reikšmes, funkcionavo kaip priklausomieji konstrukcijos nariai ir tipologiškai harmonizavo su atributinių frazių narių tvarka.

Kadangi prabaltų laikais preverbai galėjo eiti ir prieš vardažodžius, ir po jų, gali kilti klausimas, kodėl jų reanalizė įtvirtino prielinksnių, o ne polinksnių vartojimą. Kaip žinoma, rytinėse indoeuropiečių kalbose (anatolu, tocharų, indoiranėnų) buvo apibendrinta postpozicinė preverbų vartosena ir išgalėjo polinksniai. Tą skirtumą galėjo lemti kitimų chronologija. Postpoziciniai preverbai baltų kalbose labai anksti prisitvirtino prie aplinkybinės reikšmės linksnių, virto jų formantais ir todėl liko reanalizės proceso nepalieti.

Taigi seniausiems baltų kalbų raidos laikams galima rekonstruoti vyraujančią DH modelį ne tik daugumoje dabartinei lietuvių ir latvių kalbai būdingų konstrukcijų, bet ir pagrindinių sakinio dalių tvarkoje, lyginamuosiuose skirtumo posakiuose ir tuose junginiuose su preverbais, kuriuose formavosi prielinksniai. Tuo atžvilgiu baltų kalbos kitados maždaug atitiko Homero graikų ir ankstyvąją lotynų kalbas. Vėlesnėje baltų kalbų raidoje išryškėjo polinkis apibendrinti ir įtvirtinti kai kuriuos modelius su pagrindinio nario antepozicija, t. y. HD. Tie kitimai chronologijos požiūriu išsidėsto taip:

(1) Pirmiausia baltų kalbose buvo apibendrinta prielinksnių antepozicija. Senųjų preverbų pozicijos ambivalentiškumo liko tik pėdsakų morfologizuotose postpozicinių vietininkų ir suprieveiksmėjusių žodžių junginių formose.

(2) Gerokai vėliau pagrindinio nario antepozicija įsivyravo skirtumo lyginamosiose konstrukcijose, kuriose aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžius imta vis dažniau atkelti prieš lyginimo standartą (CompSt).

(3) Naujausias pakitimas HD kryptimi yra sakinio dalių (S)VO tvarkos išgalėjimas. Tas procesas vyko ir tebevyksta lietuvių ir latvių rašytinės tradicijos laikotarpiu. Jis tik iš dalies yra paveikęs tarmes, kuriose papildinio vieta tarinio atžvilgiu iki šiol labai įvairuoja.

Tą žodžių tvarkos kitimų eilę galima pažymėti schema Praep – CompSt – (S)VO.

Santykinė chronologija liudija, kad pagrindinių sakinio dalių tvarkos kitimas nebuvo ir negalėjo būti priežastis, sukėlusis kitus pozicinius poslinkius. Lietuvių ir latvių kalbos teikia aiškų įrodymą, jog kalbose su sena variacine žodžių tvarka pozicinių modelių raidą lemia ne judriausių sakinio dalių – tarinio, veiksnio, papildinio – vietos pertvarkymas, o istoriniai kitimai mikrosintaksėje – mažesniuose ir pastovesniuose sakinio sandaros vienetuose, tarp kurių ypač reikšmingos prielinksnių ir polinksnių konstrukcijos.

Pagrindinio nario atkėlimas prieš priklausomąjį minėtuose poziciniuose modeliuose buvo priešingas nuo senovės vyravusiam DH tvarkos tipui. Tą nutolimą nuo modelių nuoseklumo skatino ne tik konstrukcijų sintaksinė reanalizė, bet ir kalbų kontaktai. Sakinio dalių (S)VO modelis per kelis pastaruosius šimtmečius išplito dideliame Euro-

pos kalbų areale, apimančiame slavų, germanų, romanų, finų kalbas, kuriose anksčiau taip pat vyravo OV modelis. Prancūzų, vokiečių, anglų kalbos, įtvirtinusios griežtą SVO tvarką, stipriai veikė slavų kalbas, o šios savo ruožtu darė įtaką ir lietuvių bei latvių kalbų sakinio dalių pozicijai.

Įsigalėti sakinio dalių tvarkai su pagrindinio nario antepozicija, matyt, padėjo ir pragmatinės (aktualiosios) sakinio skaidos ypatybės. Baltų kalbose, kaip ir daugelyje kitų kalbų, linkstama remą pasakyti po temos. Todėl tie atvejai, kai tema sutapo su tariniu (arba su veiksmiu ir tariniu), o rema – su papildiniu, sudarė palankią dirvą papildinio postpozicijai ir galėjo skatinti sakinio dalių tvarkos kitimą (S)VO kryptimi. Visa tai leidžia manyti, kad baltų kalbų žodžių tvarkos raidos savitumą lėmė išsisakas kompleksas sintaksinių, arealinių ir pragmatinių faktorių.

THE DEVELOPMENT OF WORD ORDER IN BALTIC FROM A TYPOLOGICAL VIEWPOINT

Summary

The inherited word order type DH, in which dependent is placed before head, has been preserved up till now in most Lithuanian and Latvian word order patterns, e.g.: GenN, AdjN, DemN, AdvV, AdvAdj, AdvAdv₁. Historical analysis reveals the former prevalence of DH order both in the distribution of main sentence components (SOV) and in the comparative clauses (StComp). On the other hand, a tendency to place head before dependent manifests itself in the expansion of the SVO sentence pattern and of comparative clauses with a postposed standard (CompSt) during the recent history of Lithuanian and Latvian.

The early stage of HD order development in Baltic is represented by prepositional constructions. They are based on ancient clauses with preverbs, which modified the meaning of nouns and verbs and had the status of dependent components. Preverbs preceding verbs maintained their dependent status; they turned into verbal prefixes later. But preverbs preceding nouns changed their relation and became heads of prepositional constructions, i.e. prepositions governing cases.

Reanalysis of preposed preverbs as prepositions caused a deviation from the prevailing word order type and paved the way to the use of HD patterns in other constructions. Contacts with Slavic languages stimulated this change. A relative chronology of expansion of some HD patterns in Baltic can be presented in the following sequence: Prep – CompSt – (S)VO.

BIBLIOGRAFIJA

A i k h e n w a l d A. Y., R. M. W. D i x o n (eds.), 2001, *Areal diffusion and genetic inheritance: Problems in comparative linguistics*, Oxford.

D r y e r M. S., 1988, Object-verb order and adjectif-noun order, – *Lingua*, LXXIV, 185– 217.

- Dryer M. S., 1992, The Greenbergian word order correlations, – *Language*, LXVIII (1), 81–138.
- Endzelīns J., 1905, Latyšskie predlogi, I, Jur'ev (= idem, Darbu izlase, I, 1971, 307–520).
- Friedrich P., 1987, The Proto-Indo-European adpreps (spatio-temporal auxiliaries), – G. Cardona, H. Zide (eds.), *Festschrift für Henry Hoenigswald*, Tübingen, 131–142.
- Greenberg J. H., 1966, Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements, – J. H. Greenberg (ed.), *Universals of language*, 2nd ed., Cambridge.
- Hawkins J.A., 1979, Implicational universals as predictors of word order change, – *Language*, LV, 618–648.
- Hawkins J.A., 1980, On implicational and distributional universals of word order, – *Journal of Linguistics*, XVI (2), 193–235.
- Hawkins J.A., 1982, Cross-category harmony, X-bar and the predictions of markedness, – *Journal of Linguistics*, XVIII (1), 1–35.
- Hawkins J.A., 1983, *Word order universals*, New York etc.
- Hewson J., 1997, The typological shift to configurational syntax in Indo-European languages, – J. Fisiak (ed.), *Linguistic reconstruction and typology*, Berlin etc., 123–132.
- Yamamoto H., 1999, A survey of areal distribution of word order around the world, – *Sprachtypologie und Universalienforschung*, LII (1), 64–77.
- Kuryłowicz J., 1964, *The inflectional categories of Indo-European*, Heidelberg.
- Kurschat F., 1876, *Grammatik der littauischen Sprache*, Halle a.S.
- Lehmann W. P., 1974, *Proto-Indo-European syntax*, Austin, London.
- Lehmann W. P., 1978, The great underlying groundplans, – W. P. Lehmann (ed.), *Syntactic typology. Studies in the phenomenology of language*, Austin, London, 3–56.
- Lehmann W. P., 1996, *Theoretical bases of Indo-European linguistics*, London, New York.
- Nettle D., 1999, *Linguistic diversity*, Oxford.
- Nichols J., 1986, Head-marking and dependent-marking grammar, – *Language*, LXII (1), 56–119.
- Nichols J., 1992, *Linguistic diversity in space and time*, Chicago, London.
- Renfrew C., A. McMahon, L. Trask (eds.), 2000, *Time depth in historical linguistics*, I–II, Cambridge.
- Schwentner E., 1922, *Die Wortfolge im Litauischen*, Heidelberg.
- Vasiliauskienė V., 1995, Derinamojo pažyminio vieta senojoje lietuvių kalboje, – *Lietuvių kalbotyros klausimai*, XXXIII, 124–142.
- Vasiliauskienė V., 1997, Daiktavardžio ir įvardžio genityvo vieta senojoje lietuvių kalboje. – *Lietuvių kalbotyros klausimai*, XXXVIII, 104–121.
- Zinkevičius Z., 1980, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika*, I, Vilnius.
- Zinkevičius Z., 1982, Lietuvių kalbos postpoziciniai vietininkai, – *Baltistica*, XVIII (1), 21–38.
- Zinkevičius Z., 1984, *Lietuvių kalbos istorija*, I. Lietuvių kalbos kilmė, Vilnius.

Vytautas AMBRAZAS

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio 5

LT-2055 Vilnius

Lietuva

[vytambr@ktl.mii.lt]